

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

פרשת יתרו

שנת תשע"ב

א. הכתב והקבלה.

פרק ב' פסוק ה':

סקד עון. הסיפה המורה למח טעם וסנה נמניעה ע"ס. כי נמד הסמים סני אשר לני משנהג זה עם כל ציחתי כלס, מיראוי לך לענדני לכדי ולא לזלתי, כי לני סוקד עון חנה ובר עיקר לפון סקידה פעמיט זכרה סול סינת הסנסה על דבר להסקיף על ענינו (עמחוס סחעסען, נלך עמחוס סחעסען, סוס זך דבר זלכע סנטעסעמטן). מה סקד סקדתי סחכס רל צקתי וסענמי צעיון על דרכיס ועל סעטוי לכס, סס רלוייס סחס לעוטס סו להגלל, כפי סה סיסיינ סמר סיטוקו סמעסס, כי נכלל נלסחן סקד צין הבמיל צין סעוטס כסקיד ממונה על סיע להסניס ולסוס עיט עליו ולסלס לו כפי עפעליו, וכן וכן לדס כי ספקדו, כי ססניס על מעסיו (סויסזכט סלנען), וכן סקדו נל סח סלדורס ונו' וספקדו על ציטו, עסלו למסניס על ענייס סללרכיס צניטו, כי סקד ס' סח עטו, סקד סח סרה, אך סחס וססניס וצקס להיסינ עמסס, וסממנה להסניס על סרך סרניס נקחס מעסס זכ סקיד (סויסזכטסער), וסח סענין כלן סוקד עון סבות, יניט וסניס סח עוטס סעעסס מן סלכות

מלכות

1. מה קושי מוצא פרשנינו צ"ל הוא מנסה להשיב?
2. איך הוא מסביר את השורש "סקד" ואיך אפשר לשייך זאת לכאן?
3. מה בדיוק הקשה צוה כאן ולמה?

* * *

ב. המשתדל.

פרק ב' פסוק ח':

[ח] זכור את יום השבת: הזכירה הזאת אין ענינה (כמו שכתבתי ב"בכורי העתים" תקפ"ה ע' 90) זכור מה שנצטווים כבר במדבר סין לקדש את יום השבת, כי אמנם ל' זכירה איננו מיוחד למה שעבר, כי נמצא גם במה שעתידי להיות, כמו: לא זכרה אחריתה (איכה א' ט'), לא זכרת אחריתה (ישעיה מ"ז ז'), וען אשר לא זכר עשות חסד (תהלים ק"ט ט"ז), ברוגז רחם תזכור (חבקוק ג' ב'); והנה זכור ענינו להבא כמו שמור, כלומר שים אל לבך יום השבת שתהיה מצפה מתי יבוא כדי לקדשו ולא יסור מלבך ולא תחללהו מפני השכחה; ואמנם הקידוש שתיקנו רז"ל הוא כענין כל ברכות המצוות שהתקינו שיהיה אדם מברך עובר לעשייתן, וזה כדי שלא יעשה המצוות כמצוות אנשים מלומדה, אלא ישים אל לבו כי ה' ציוה ויעשה הדבר בכונה לעשות רצון וצרו. לקדשו: לעשותו נבדל משאר ימים, שלא תשתמש בו להנאתך לעשות כל מלאכתך, אך תחנהו לגבוה כקרבן וכתרומה, כלומר תמשוך ידך מליהנות בו לצרכיך ולעסקיך ויהיה כולו מפורש לכבוד שמים, לשבות בו לכבוד האל אשר ציוך על השביתה בו.

1. מאיזה טעות או ספק רוצה כרשננו להציג לנו בראשית דבריו?
2. איך יתכן לזכור לצמדי?
3. מה היא אמ כן הזכירה כאן?
4. לצומתה מה משמעות: "מור"?
5. מהו "קדוש" לצמתי?
6. מה אנו מצויים ביום השבת?

* * *

ג. דש"ר הירש.

פרק כ"ב פסוק ט': (ט) תעבד. לא לתפארת עצמן תעשה את מלאכתך, שבה אתה מושל בקרב עולמך, אלא ל"עבודה" היא תהיה לך, לעבודה בממלכת ה', לעבודת ה'. בשליחותו תעשה את מלאכתך ולמען עולמו, שבו הוא הניח אותך, "לעבדה ולשמרה" (בראשית ב, טו ועי' פ"י שם), למען תרומם את העולם, בקניין, בעיבוד ובשינוי, מתחום השיעבוד הפיסי אל תחום התכליות של החירות המוסרית ועבודת ה' בחירות. ברוח זו — ועשית כל — מלאכתך. כבר הגדרנו את מושג ה"מלאכה" (פ"י בראשית ב, ב). "מלאך" הוא אישיות המבצעת את רצונו ושליחותו של אחר, ובמובן זה — של כוח עליון; בדומה לך, "מלאכה" היא חפץ המשועבד לרצונו ולשליחותו של בעל תבונה, ובמובן זה — של האדם. "עשיית מלאכה" הופכת את החומר או את החפץ ל"מלאך" שלנו, הוה אומר: המלאכה כובשת את החומר ואת החפץ וצרה לו צורה, עד שמכאן ואילך הוא נעשה כשר לתכלית רצונו ולתעודה שיעדנו לו, והוא משמש אפוא לביצוע רצונו וכוונתו. כל "עשיית מלאכה" היא מעשה של הפעלת ממשלתנו לגבי חפץ מחפצי עולמנו. ובכן, בממשלתך הזאת — "תעבד": לבד כ"עבודה" תבצענה.

1. על סמך מה קובץ כרשננו עצמינו לצבור לא לתפארת עצמנו?
2. מה בצטט מטרת "העבודה" לצמתי?
3. כמה הכסוק המצוטט מבראשית מסייג לו?
4. הצדקה מצניינת ומתניעה נותן כרשננו למה מלאכה כהוללתו ל"מלאך", מהו?
5. העבודה והמלאכה היא שליחות לפי זה, על מי ואף מה?
6. מה עושה המלאכה לנו ולחומר?

* * *

פרק כ' פסוק יב':

למען יאריכון ימך (כ' ו"ב) — המצוה הזאת היא שכל דרוש להבין למה רק בדבור זה נאמר מתן שכר בצדו ולא כמו בכל הדברות. וגם צריך טעם למה בחר שכר המצוה הזאת באריכות ימים, ולא באחת הטובות והברכות שבעולם. והנה על הערה הראשונה (למה רק במצוה זו בא מתן שכר בצדה) אפשר להסביר, משום דמטבע האדם אשר כל דבר שהוא רגיל בו בתמידות אין הדבר חביב עליו במדה ראויה, ולפעמים הוא עליו עור למשא, וכמו בעל כרחו סובל אותו, חסד גבורתו קצת אצלו זו חסדו של ה' וזה חסדו של ה' וידוע כי מרגע צאת האדם לאויר העולם פוקדים עליו אביו ואמו בלא הרף ובלא הפסק, ואם כן אפשר שמחמת הרגילות התמידית שלהם אצלו ינקל בעיניו כבודם ואהבתם, לכן מצאה התורה לנכון להוסיף למצוה זו עוד שכר עצמי, למען יהי כנוגע בתוצאות מצוה זו לסוכת עצמו.

ועם סברא זו פרשנו כונת הפסוק בפרשה בחקתי (כ"ו ו"א) ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם, ולכאורה מה שייכות מניעת הגיעול לשכינה בתוכם, ולפי שפרשנו יתבאר היטב, כי השם "משכן" מורה על שכינה תמידית, כמו הלשון שוכן עד (ישעיה, נ"ז ט"ו), ואמר כזה, כי אעפ"י שאתן משכני בתוכם בתמידית — אעפ"י כן לא תגעל נפשי אתכם, כטבע בשר ודם שהרגילות התמידית מונע ממנו החביבות, ולפעמים מסבבת עוד גיעול נפשו — ובפרשה בחקתי בפסוק הנזכר נכתוב, מזה באריכות, וגם בארנו כי בלשון זה כלולה גם החביבות הנצחית מישראל לה, ע"ש.

וגם י"ל בטעם קביעות מתן שכר רק בצד מצוה זו עפ"י מה שאמרנו במ"ך פרשה תוליע (פ"י י"ד) על הפסוק בתהלים (נ"א ז') הן בעון חוללתי וגו', שאמר דוד לפני הקב"ה רבון העולמים, כלום נתכוין אבא ישי להעמידני והלא לא נתכוין אלא להנאתו וכו', וכו', עכ"ל. והנה לפי זה יש צד הוראת היתר לכל נולד להקל בכבוד אב ואם, מפני שכונתם היתה רק להנאתם, ולכן כדי ליתן תוקף ובטחון לקיום מצוה זו, נתוסף מתן שכר בצדה, וזהו לתכלית, מהלך ישה בסדרי החיים, בישובם וקיומם.

ומה שבחרה התורה לקבוע השכר דוק באריכות ימים ולא באחת הטובות האחרות שבעולם — אפשר לומר, משום דשכר זה הוא בסוג גמול, כנגד מדה, כי אם יכבד אר"א יוכה לאריכות ימים ויכבדוהו לכבוד זקנותו, וגם אפשר לומר, משום כי כפי שידוע בטבעי בני אדם בכלל, (ואין למדין מן הכללות, כי בכל כלל יש פרט יוצא ממנו) אם האבות עשירים ורוצים הבנים לקבל ירושתם מהם, ואם הם עניים — הם למשא על הבנים, ואלה ואלה לא תערג נפשם לאריכות ימי הזוהרים — אבל אלה הבנים המכבדים הזוהרים ורוצים באריכות ימיהם מתברכים גם הם באריכות ימים, כגד מדה.

והאמנם אי משום הא אפשר ה"ל לקבוע שכר אחר שיהי ג"כ במדה כנגד מדה, לפי מה דאיתא במדרש תלפיות על הפסוק באיוב (מ"א ג') מי הקדימני ואשלם, שאמר הקב"ה, מי הקדים מצות כבוד אר"א ולא שלמתי לו, בבן כמותו (שיכבדוהו ג"כ), הרי שהי אפשר לפרט השכר למען יהיו לך בנים מכבדים אותך וזה גם כן מדה כנגד מדה.

אך אפשר לומר, כי ברכה זו היא רק חיובית מצד אהר, כלומר, אם יכבד הוא יהי לו בנים מכבדים, ואם לא יהיו לו בנים כאלה, אבל גם לא מבויים אותו, וא"כ לא תבא המניעה בתור עונש, משא"כ בברכת אריכות ימים יהי הפכו בעונש, בקוצר ימים, והרי זה ברכה ועונש יחד.

אלו

1. תי אלו תנות שאל פרשנו בתחילת דבריו, מה הן ומה ההפך ביניהן?
2. פרשנו נותן אלו הראשונה תשובה פסיכולוגית, מה היא?
3. איך הדומה שאל פרשנו מפרשת בחוקותי מסייעת לזו?
4. מה פירושו: "תכלית מהלך ישר בסדרי החיים מיושג וקב"א" ואיך זה שייך לכאן?
5. מה החש האפשרי הן לפני צעירים והן לפני צעירים?
6. איזה אפשרות נוספת קיימת של תשובה מידה כנגד מידה ולאמה לדעתו היא לא מושגת?
7. איך הפרכה שלנו היא ברכה וצונן עם יחד?

* * *